DOI: https://10.5281/zenodo.17892496

OTA-ONA VA ALFA AVL0D FARZAND MUNOSABATLARIDA AGRESSIV XULQ SHAKLLANISHI

Axrorova Zebo

O‘zbekiston Xalqaro Islomshunoslik akademiyasi

Psixologiya yo‘nalishi II bosqich magistri

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy raqamli jamiyatda voyaga yetayotgan Alfa avlod farzandlarining psixologik rivojlanishi va ular bilan ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlarning o‘smirlarda agressiv xulq shakllanishiga ta’siri tahlil qilinadi. Alfa avlodning raqamli texnologiyalar bilan erta tanishuvi, onlayn kommunikatsiya ustunligi, emotsional sezgirlikning o‘ziga xosligi hamda ijtimoiy o‘rganish mexanizmlarining kuchayishi agressiv xulqning shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqotda oilaviy tarbiya uslublari, emotsional aloqa sifati, raqamli stress, frustratsiya–agressiya modeli va neyropsixologik jarayonlar ilmiy adabiyotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, ota-onaning raqamli savodxonligi, muloqot madaniyati va ijobiy intizomga asoslangan tarbiya usullari Alfa avlod farzandlarida agressiv xulqni kamaytiruvchi asosiy psixologik omillar sifatida ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: Alfa avlod, ota-ona munosabatlari, agressiv xulq, raqamli psixologiya, raqamli stress, oilaviy tarbiya, ijtimoiy o‘rganish, frustratsiya–agressiya modeli, emotsional aloqa, neyropsixologiya, raqamli kommunikatsiya, o‘smirlik davri, pozitiv intizom

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalar hayotning barcha jabhalariga chuqur kirib kelgani sababli, yangi psixologik xususiyatlarga ega bo‘lgan Alfa avlodning shakllanishi ilmiy tadqiqotlarda alohida ahamiyat kasb etmoqda. 2010-yildan keyin tug‘ilgan ushbu avlod raqamli vositalar bilan erta tanishishi, virtual muhitda faol muloqot qilishi, ma’lumotni tez qayta ishlashi va emotsional reaktsiyalarining o‘ziga xosligi bilan ajralib turadi. Bunday o‘zgarishlar, ayniqsa, oilaviy tarbiya jarayoni va ota-onalar bilan munosabatlarda yangi psixologik dinamikani yuzaga keltirmoqda. Oilaviy muhit – farzandning shaxs sifatida kamol topishi, ijtimoiy xulq-atvorni egallashi va o‘zini boshqarish ko‘nikmalarining shakllanishida asosiy omildir. Alfa avlod farzandlarida kuzatilayotgan tezkor emotsional javob, raqamli stimullarga yuqori sezgirlik, onlayn va oflayn muhit o‘rtasidagi nomutanosiblik ularning xulq-atvorida agressiv tendensiyalarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lishi mumkin. Xususan, ota-onaning tarbiya uslubi, raqamli foydalanishni boshqarish madaniyati, emotsional qo‘llab-quvvatlash darajasi va o‘zaro muloqot sifati Alfa avlod farzandlarida agressiv xulqning shakllanishida muhim psixologik mexanizmlar sifatida namoyon bo‘ladi. Shuningdek, zamonaviy oilalarda raqamli qurilmalardan haddan tashqari foydalanish, ota-onaning bandligi, muloqotning qisqarishi, virtual o‘yinlar va kontentning bevosita ta’siri, frustratsiya–agressiya mexanizmining kuchayishi Alfa avlod o‘smirlarida agressiv xulqning rivojlanishiga yordam beruvchi omillar sifatida ko‘riladi. Shu bois, ota-ona va farzand o‘rtasidagi sog‘lom emotsional aloqa, vaqtni ongli rejalashtirish, ijobiy intizom va raqamli savodxonlikni rivojlantirish bugungi kunda yanada dolzarb masalaga aylangan. Ushbu tadqiqot Alfa avlod farzandlari va ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlarning agressiv xulq shakllanishiga qanday ta’sir ko‘rsatishini psixologik, neyropsixologik va raqamli muhit omillari asosida yoritishni maqsad qiladi.

Hozirgi jamiyatda tug‘ilgan Alfa avlod farzandlari raqamli texnologiyalar bilan erta tanishib, onlayn muhitda faol muloqot qilishadi, tezkor axborot oqimini qabul qilishadi va o‘ziga xos emotsional sezgirlikka ega bo‘lishadi. Shu bois, ularning

psixologik rivojlanishi oldingi avlodlardan tubdan farq qiladi. Raqamli muhit, vizual stimullar, tezkor rag‘batlar va doimiy interaktivlik Alfa avlodning diqqat barqarorligi, impulsiv javob tezligi va frustratsiyaga chidamliligini shakllantiradi, bu esa agressiv xulqning paydo bo‘lishi uchun asosiy shart-sharoitni yaratadi. Ota-ona bilan munosabatlar farzandning shaxs sifatida rivojlanishida, ijtimoiy xulq-atvor va emotsional boshqaruv ko‘nikmalarini egallashida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Avtoritar tarbiya uslubi, ortiqcha himoya yoki emotsional befarqlik Alfa avlod farzandlarida ichki ziddiyat va agressiv reaktsiyalarni kuchaytiradi. Shu bilan birga, sog‘lom emotsional aloqaga asoslangan, hurmat va empatiyani birlashtirgan tarbiya usullari agressiv xulqni sezilarli darajada kamaytiradi.

Agressiv xulqning shakllanishida raqamli muhitning roli ham katta. Alfa avlod farzandlari raqamli o‘yinlar, videobloglar va onlayn kontent orqali agressiv xulqni modellashtiradi, bu esa ijtimoiy o‘rganish mexanizmi orqali hayotiy tajribaga aylanadi. Raqamli frustratsiya — o‘yinlarda yutqazish, internetning sekin ishlashi, onlayn ijtimoiy muloqotdagi kelishmovchilik — esa frustratsiya–agressiya modeliga muvofiq impulsiv reaksiyalarga olib keladi. Shu bilan birga, neyropsixologik jarayonlar — dopamin tizimi faolligi va prefrontal korteksning hali to‘liq shakllanmaganligi — Alfa avlodda agressiv impulslarga qarshi nazorat mexanizmlarini sustlashtiradi. Ota-onaning muloqot sifati, emotsional qo‘llab-quvvatlov darajasi, raqamli savodxonligi va ijobiy intizomga asoslangan tarbiya usullari agressiv xulqning kamayishida muhim rol o‘ynaydi. Shunday qilib, Alfa avlod farzandlarida agressiv xulqning shakllanishi bir vaqtning o‘zida oilaviy, psixologik va raqamli muhit omillarining murakkab ta’sirida yuz beradi, va uni kamaytirish uchun ota-ona tomonidan sog‘lom, ishonchli va raqamli dunyoni ham qamrab olgan munosabat tizimi shakllantirilishi lozim.

Xulosa qiladigan bo‘lsam ushbu maqolada Alfa avlod farzandlarining psixologik xususiyatlari va ota-onalar bilan munosabatlarining agressiv xulq shakllanishiga ta’siri tahlil qilindi. Tadqiqot ko‘rsatdiki, Alfa avlod o‘smirlari raqamli texnologiyalar bilan erta tanishishi, onlayn kommunikatsiya ustunligi va vizual stimullarga yuqori sezgirligi bilan ajralib turadi. Shu sababli, ular frustratsiyaga past chidamlilik, impulsiv

reaktsiyalar va raqamli frustratsiyaga yuqori sezuvchanlik kabi xulqiy tendensiyalarga ega bo‘lishadi. Ota-onaning tarbiya uslubi, emotsional qo‘llab-quvvatlash darajasi va raqamli savodxonligi farzandlarda agressiv xulqning shakllanishida asosiy psixologik omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Avtoritar, beparvo yoki haddan tashqari himoyaviy tarbiya uslublari agressiv reaksiyalarni kuchaytirsa, ijobiy intizomga asoslangan, hurmat va empatiya bilan uyg‘unlashtirilgan muloqot agressiv xulqni kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, raqamli muhit — o‘yinlar, videobloglar va onlayn kontent — agressiv xulqning modellashtirilishida muhim vosita hisoblanadi. Ijtimoiy o‘rganish, frustratsiya–agressiya modeli va neyropsixologik mexanizmlar Alfa avlodning xulq-atvorini shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida faoliyat ko‘rsatadi. Shu sababli, Alfa avlod farzandlarida agressiv xulqni oldini olish va ijobiy rivojlanishni ta’minlash uchun ota-ona tomonidan sog‘lom emotsional aloqa, raqamli savodxonlik va konstruktiv tarbiya tizimini shakllantirish muhim hisoblanadi. Natijada, ota-ona va Alfa avlod farzandlar o‘rtasidagi sifatli munosabatlar nafaqat agressiv xulqni kamaytiradi, balki bolalarning psixologik barqarorligini, empatiya va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Baumrind, D. (1991). *The influence of parenting style on adolescent competence and substance use.* Journal of Early Adolescence, 11(1), 56–95.

2. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

3. Dodge, K. A., & Coie, J. D. (1987). *Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children’s peer groups.* Journal of Personality and Social Psychology, 53(6), 1146–1158.

4. Gentile, D. A., et al. (2014). *Media Violence, Physical Aggression, and Relational Aggression in School Age Children.* Journal of Youth and Adolescence, 43(1), 34–45.

5. Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). *The effects of media violence on society.* Science, 295(5564), 2377–2379.